

*Mr Radmila Dragišić**

BRODOLOM U CRVENOM MORU I NAČELO MEĐUNARODNOG OBIČAJNOG PRAVA O IMUNITETU DRŽAVA OD JURISDIKCIJE – POVEZNICA SA PRAVOM EVROPSKE UNIJE –

U ovom radu kroz analizu predmeta C-641/18 LG v Rina SpA and Ente Registro Italiano Navale, kao odabranog slučaja iz sudske prakse Suda pravde Evropske unije, između ostalog, ukazujemo na poveznicu između načela međunarodnog običajnog prava o imunitetu država od jurisdikcije i Regulative Savjeta (EC) No 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o sudskoj nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, kao sekundarnog izvora prava Unije, te na pretpostavke koje treba ispuniti kako bi navedeno načelo moglo biti tumačeno od strane Suda. U fokusu postupka pred nacionalnim tribunalom je naknada materijalne i nematerijalne štete porodicama poginulih i preživjelima u brodolomu broda Al Salam Boccaccio'98 u Crvenom moru do kojeg je došlo 2. i 3. februara 2006. godine, dok je Sudu pravde postavljeno prethodno pitanje o nadležnosti za odlučivanje povodom izjavljenog prigovora imuniteta od jurisdikcije.

Ključne riječi: Međunarodno običajno prav.– Regulatoriva 44/2001.– Jurisdikcija.– Sertifikovanje.– Klasifikovanje.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Jedan od propisa kojim se na ravni Evropske unije objedinjuje materija Međunarodnog privatnog prava je Regulatoriva Savjeta (EC) No 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o sudskoj nadležnosti, priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (Regulatoriva 44/2001). „Ovaj sekundarni izvor prava Unije stupio je na

* Magistar pravnih nauka i doktorand na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, zamjenik direktora Republičkog sekretarijata za zakonodavstvo u Vladi Republike Srpske, *r.dragisic@rsz.vladars.net* (Republika Srpska, BiH)

snagu 1. marta 2002. godine i od tada predstavlja nukleus građanskog procesnog prava evropske organizacije. Istovremeno, ova regulativa, zajedno sa Briselskom konvencijom (1968) i Konvencijom iz Lugana (1988) predstavlja, uglavnom, jedinstven sistem pravnih pravila koja se primjenjuju na međunarodni građanski postupak na području Evropskog ekonomskog prostora¹. Regulativa 44/2001 u članu 1 stav 2 propisuje je da se ona primjenjuje na građanske i trgovačke sporove sa međunarodnim elementom, ne određujući koja vrsta suda će unutar države članice imati nadležnost da odlučuje u predmetu, jer se to pitanje rješava u skladu sa unutrašnjim pravom dotične države. Dodatno, kroz sudsku praksu su utvrđeni kriterijumi u skladu sa kojima se određuje šta se ima smatrati pod izrazom „sud“ i u tom smislu se izraz „sud“ tumači vrlo ekstenzivno. U prilog navedenom govori presuda Suda pravde u predmetu *Synetairismos Farmakopoion Aitolias & Akarnanias (Syfait) and Others v GlaxoSmithKline plc and GlaxoSmithKline AEVE*², gdje se u paragrafu 29, između ostalog, navodi da prema ustaljenoj sudskoj praksi, u nastojanju da se odredi da li se tijelo na koje se upućuje smatra sudom ili tribunalom u smislu Ugovora o Evropskoj zajednici, Sud uzima u obzir brojne faktore, poput onog da li je tijelo uspostavljeno zakonom, da li je stalno, da li je njegova nadležnost obavezujuća, da li provodi postupke *inter partes*, da li primjenjuje propise i da li je nezavisno.³

Iako se Regulativa 44/2001 prema Izvještaju o njenoj primjeni koji je Evropska komisija usvojila 21. aprila 2009. godine,⁴ primjenjivala na zadovoljavajući način, stvoren je prostor za njeno unapređenje, posebno u segmentu slobodnog cirkulisanja presuda i unapređenja pristupa pravosuđu u Uniji. Nakon trogodišnjeg konsultativnog perioda, Evropski parlament i Savjet su 12. decembra 2012. godine usvojili

- 1 R. Dragišić, „Pojačano ekskludiranje arbitraže iz doseg Regulative Brisel I“, *Argumenti – časopis za društvena i politička pitanja*, 18/2013, 132.
- 2 C – 53/03 *Synetairismos Farmakopoion Aitolias & Akarnanias (Syfait) and Others v GlaxoSmithKline plc and GlaxoSmithKline AEVE* [2000] ECR 2005 I-04609
- 3 Sud je navedene stavove zauzimao i ranije, u presudama C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961, paragraf 23, C-110/98 & C-147/98 *Gabalfrija and Others* [2000] ECR I-1577, para. 33, C-195/98 *Österreichischer Gewerkschaftsbund* [2000] ECR I-10497, para. 24. i C-516/99 *Schmid* [2002] ECR I-4573, para. 34.
- 4 COM(2009) 174 final.

Regulativu (EU) No 1215/2012 o nadležnosti, priznanju i izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima (recast), koja će se za potrebe ovog rada nazivati „modifikovanom regulativom“. Modifikovana regulativa se počela primjenjivati od 10. januara 2015. godine, izuzev čl. 75 i 76, sa čijom se primjenom počelo 10. januara 2014. godine.⁵ Važno je da se napomene da je Regulativa 44/2001 nastavila da se primjenjuje i nakon 10. januara 2015. godine na sudske odluke u postupcima koji su pokrenuti, javne isprave koje su sastavljene ili registrovane, te sudska poravnanja koja su odobrena ili sklopljena u periodu od stupanja na snagu Regulative 44/2001 do 10. januara 2015. godine,⁶ pa se tako primjenjuje i u slučaju *LG v Rina SpA and Ente Registro Italiano Navale*, koji je predmet našeg interesovanja.⁷ Članom 2 stav 1. te regulative propisano je, između ostalog, da se licima sa domicilom u nekoj državi članici sudi pred sudovima te države članice, bez obzira na njihovo državljanstvo. Međutim, šta će se dogoditi u slučaju kada se pred sudom države članice vodi postupak za naknadu štete protiv privrednih društva koja se brane prigovorom imuniteta od jurisdikcije, koji po svojoj prirodi pripada u oblast međunarodnog običajnog prava, jer smatraju da djelatnosti koje obavljaju pripadaju *u acta jure imperii*? Kako se Sud pravde Evropske unije odredio odlučujući upravo o ovakvom prethodnom pitanju? Kakvom se virtuoznom formulom poslužio u nastojanju da odgovori nacionalnom sudu? Upravo u svrhu davanja odgovora na postavljena pitanja, koristeći metod analize, istorijski metod i metod slučaja, u nastavku, kroz tri odvojene cjeline, iznosimo detalje o odabranom slučaju iz sudske prakse i iznosimo zaključna razmatranja.

2. POSTUPAK PRED NACIONALNIM TRIBUNALOM

Glavni postupak, u okviru kojeg je Sudu pravde Evropske unije upućen zahtjev o prethodnom pitanju, vođen je pred Tribunalom u

-
- 5 M. Stanivuković „Recasting of the Brussels I regulation and its impact upon third countries, in particular Serbia“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 45/2011, 91–110.
 - 6 D. Babić, „Vremenske granice primjene uredaba 44/2001 I 1215/2012 u Hrvatskoj“, *Evropsko građansko procesno pravo: izabrane teme*, *Narodne novine*, 2013, 140–141.
 - 7 M. Kostić-Mandić, *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica 2017, 154–156.

Đenovi. Riječ je o parničnom postupku koji su pokrenuli članovi porodica žrtava i preživjeli putnici brodoloma broda *Al Salam Boccaccio '98* (tužioc) protiv privrednih društava *Rina SpA* i *Ente Registro Italiano Navale* (tuženi). Tuženi, čije je sjedište u Đenovi, obavljaju djelatnost sertifikovanja i klasifikovanja, a tužioc su u svojoj tužbi naveli da su upravo te djelatnosti, kao i odluke i smjernice koje su donijeli tuženi, uzrokovali nestabilnost broda i nesigurnost plovidbe zbog čega je nastupio brodolom. Konkretno, tužioc su u glavnom postupku potraživali naknadu imovinske i neimovinske štete nastale uslijed brodoloma, dok su tuženi osporavali tužbeni zahtjev izjavljujući prigovor imuniteta od jurisdikcije, ističući da su djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja obavljali kao emisari suverene strane države, Republike Paname. Tuženi su, naime, smatrali da te djelatnosti predstavljaju izvršavanje suverenih ovlaštenja strane države, jer su ih obavljali u njeno ime i za njen račun. Na ovom mjestu treba da se podsjetimo da države mogu ući u odnos građanskopravnog karaktera ali da „ugovori koje države zaključe sa korporacijom ili privatnim organizacijama nisu ugovori u smislu međunarodnog javnog prava. Recimo, ugovorni odnosi države sa korporacijom o davanju koncesije su u osnovi privatnopravni akti regulisani unutrašnjim zakonodavstvom“.⁸ Međutim, kada je riječ o slučaju koji je u našem fokusu, ostaje da se vidi kako se Sud pravde odredio u vezi sa kvalifikacijom usluga sertifikovanja i klasifikovanja u smislu da li one predstavljaju *acta jure imperii*.

U vezi sa prigovorom imuniteta od jurisdikcije, tužioc su, između ostalog, tvrdili da je italijanski tribunal, u skladu sa članom 2 stav 1 Regulative 44/2001, nadležan za odlučivanje o njihovom tužbenom zahtjevu, da predmetne djelatnosti ne predstavljaju djelatnosti koje se vrše u izvršavanju javnih ovlaštenja s obzirom na član 47 Povelje o osnovnim pravima Unije (načelo efikasne sudske zaštite),⁹ član 6 stav 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (pravo na pošteno suđenje)¹⁰ i uvodnu izjavu (16) Direktive 2009/15/EC

8 S. Avramov, M. Kreća, *Međunarodno javno pravo*, Dvadeset prvo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP „Službeni glasnik“, Beograd 2008, 442.

9 Charter of Fundamental Rights of the European Union, OJ C 326, 26.10.2012, 391–407.

10 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, available on: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf, 30.9.2021.

Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. aprila 2009. godine o zajedničkim pravilima i normama za subjekte koji obavljaju pregled i nadzor brodova te za odgovarajuće aktivnosti pomorskih uprava (Direktiva 2009/15)¹¹. Na ovom mjestu važno je da se ukaže da se djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja obavljaju za naknadu, na osnovu jednog ili više komercijalnih ugovora zaključenih neposredno sa vlasnikom broda, te su tako tuženi u glavnom postupku zaključili ugovor sa Republikom Panamom 1999. godine kako bi kao emisari te države u njeno ime i za njen račun obavljali navedene djelatnosti. U skladu sa tim ugovorom, tuženi su za naknadu obavili pregled i nadzor u svrhu sertifikovanja i klasifikovanja broda, te su zatim izdali relevantnu dokumentaciju. Važno je da se istakne da su obaveze država u pogledu sertifikovanja i klasifikovanja brodova koji plove pod njihovim zastavama utvrđene međunarodnim konvencijama iz oblasti pomorske bezbjednosti i sprečavanja onečišćenja mora, kao što su Konvencija iz Montego Baya¹² i Konvencija SOLAS,¹³ a u skladu sa njima djelatnosti klasifikovanja sastoje se od toga da tijela imenovana kao društva za klasifikaciju izdaju sertifikat o klasi (*class certificate*). Riječ je o ispravi čije posjedovanje predstavlja preduslov za statutarnu sertifikaciju jer se njome utvrđuje da je brod izgrađen u skladu sa pravilima klase te da se održava u stanju koje je u skladu sa tim pravilima.

3. MIŠLJENJE OPŠTEG PRAVOBRANIOCA

U naprijed navedenoj situaciji, potpuno obojenoj različitim shvatanjima stranaka u postupku, italijanskom tribunalu, budući da je i sam bio u nedoumici, nije preostalo drugo no da prekine glavni postupak i uputi Sudu pravde zahtjev za rješavanje prethodnog pitanja koje glasi: „Da li čl. 1 (1) i 2 (1) Regulative 22/2001, u svjetlu člana 47 Povelje o osnovnim pravima Unije, člana 6 (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i uvodne izjave (16) Direktive

-
- 11 Directive 2009/15/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on common rules and standards for ship inspection and survey organisations and for the relevant activities of maritime administrations (Text with EEA relevance) *OJ L* 131, 28.5.2009, 47–56.
 - 12 Conclue à Montego Bay le 10 décembre 1982. https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_f.pdf, 30.9.2021.
 - 13 International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS), <https://www.imo.org/fr/publications/Pages/JustPublished.aspx>, 30.9.2021.

2009/15 treba tumačiti na način da oni zabranjuju sudu države članice da utvrdi svoju nenadležnost u sporu za naknadu štete zbog smrti i tjelesnih povreda izazvanih brodolomom putničkog broda na osnovu odgovornosti za skrivljeno ponašanje tako što će priznati imunitet od jurisdikcije u korist institucija i privatnih pravnih lica koja obavljaju djelatnost sertifikovanja i/ili klasifikovanja u toj državi članici, pozivajući se na činjenicu da se te djelatnosti obavljaju u ime i za račun države koja nije članica Zajednice?¹⁴ Konciznosti radi, treba reći da je nacionalni tribunal zapravo postavio pitanje da li se, zbog prigovora imuniteta od jurisdikcije koji je izjavljen u glavnom postupku, može oglasiti nenadležnim u kontekstu odredbi Regulative 44/2001.

Svjestan da je odnos između imuniteta država od jurisdikcije i pravila o nadležnosti iz Regulative 44/2011¹⁴ teško staviti u kontekst zbog protivrječnosti između obaveze poštivanja međunarodnog prava i obaveze da se osigura poštivanje autonomije pravnog sistema Unije, postupajući opšti pravobranilac Szpunar je dao u svom mišljenju¹⁵ detaljnije objašnjenje o tome na koji način je načelo međunarodnog običajnog prava o imunitetu država od jurisdikcije povezano sa materijalnim područjem primjene Regulative 44/2001 a zatim je ispitao da li je njenim područjem primjene obuhvaćena tužba za naknadu štete protiv subjekta privatnog prava koji obavlja djelatnosti sertifikovanja i/ili klasifikovanja i treba li nacionalni sud da se oglasi nenadležnim zbog prigovora imuniteta od jurisdikcije, odnosno da odbije da postupa na osnovu odredbi navedene regulative.

Kao što to ističe opšti pravobranilac, podsjećajući da se Sud pravde u predmetu *Mahamdia*¹⁶ već određivao o ovom pitanju, integralni dio državnog suvereniteta kao najveće moći zapovijedanja na određenom državnom teritoriju, čini ustaljeno međunarodno pravilo da suverena država ne može vršiti nadležnost nad drugom suverenom

14 F. Eichel, „Noviji razvoj u pravilima o međunarodnoj nadležnosti za donošenje odluka prema Uredbi Brisel I“, *Pravni fakultet Univerziteta Passau*, 57–75, https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/22_Eichel%5B1%5D.pdf, 1.2. 2021.

15 Opinion of Advocate General Szpunar delivered on 14. January 2020 in Case C-641/18, *LG v Rina SpA, Ente Registro Italiano Navale* (Request for a preliminary ruling from the Tribunale di Genova (District Court, Genoa, Italy)), para. 19–25, ECLI:EU:C:2020:3.

16 C-154/11 *Ahmed Mahamdia v People's Democratic Republic of Algeria*, ECLI:EU:C:2012:491, para. 54.

državom¹⁷. Međutim, Sud je u predmetu *Mahamdia* podržao observacije koje je iznio opšti pravobranilac Mengozzi koje se sadrže u shvaćanju da u sadašnjem stanju međunarodne prakse imunitet od jurisdikcije nema apsolutnu vrijednost i može se isključiti ako se pravni lijek odnosi na postupanja *jure gestionis*, koja nisu obuhvaćena javnim ovlaštenjem. Stoga je Sud, kako navodi opšti pravobranilac Szpunar, implicitno priznao da pravna teorija u pogledu relativnog imuniteta zamjenjuje pravnu teoriju u pogledu apsolutnog imuniteta prema kojoj država ima imunitet nezavisno od prirode postupanja u pogledu kojih se poziva na odgovornost te države. Ukazujući na razloge neuspjeha kodifikacije načela međunarodnog običajnog prava koje se odnosi na imunitet država od jurisdikcije i podsjećajući na Evropsku konvenciju o imunitetu država (Konvencija iz Bazela)¹⁸ koju je ratifikovalo samo nekoliko evropskih država i Konvenciju o jurisdikcionom imunitetu država i njihove imovine (Konvencija iz Njujorka)¹⁹ koja još nije stupila na snagu,²⁰ on pojašnjava da se imunitet od jurisdikcije ne osniva na tome da li onaj koji se na njega poziva vrši javna ovlaštenja (ovlaštenja data od države), već na prirodi funkcija koje stvarno obavlja određeno lice (funkcionalni imunitet ili *imunitet ratione materiae*), ali da se može tvrditi da je, s obzirom na priznavanje relativnog imuniteta koji se temelji na razlici između postupanja *jure imperii* i postupanja *jure gestionis*, imunitet država od jurisdikcije koji je povezan sa izvršavanjem javnog ovlaštenja najprije funkcionalan.

Odredbom iz člana 3 stav 5 Ugovora o Evropskoj uniji (*ex* član 2 UEU), utvrđeno je da ova evropska organizacija, između ostalog, doprinosi strogo poštovanju i razvoju međunarodnog prava, uključujući i poštovanje načela Povelje Ujedinjenih nacija. U tom pravcu razvijana je sudska praksa Suda pravde, počev od slučajeva *Poulsen and Diva Navigation, Mondiet, Racke, Intertanko and Others, Brita, Air Transport*

17 N. Visković, *Osnove prava*, Zagreb 1986, 24–25.

18 European Convention on State Immunity, ETS No.074. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/074>, 29.9.2021.

19 United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property, New York, 2 December 2004, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-13&chapter=3&clang=_en, 29.9.2021.

20 B. Milisavljević, „Imunitet države u međunarodnom pravu – osvrt na rad Komisije za međunarodno pravo“, *NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2013, 24.

Association of America and Others,²¹ pa sve do slučaja o kojem elaboriramo u ovom radu. Iako je Sud kroz svoju sudsku praksu poslao jasnu poruku da odredbe sekundarnih propisa Unije treba interpretirati, i ograničiti njihovo područje primjene u korist relevantnih pravila međunarodnog prava, to ne znači da materijalno područje primjene Regulative 44/2001 ne obuhvata sporove u kojima se jedna od stranaka može pozivati na imunitet od jurisdikcije.

Iz zahtjeva za prethodnu odluku jasno se vidi da nacionalni tribunal ima nadomnicu u vezi sa tim da li djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja predstavljaju *acta jure imperii* – postupanje u izvršavanju javnih ovlaštenja. Značajno je podsjetiti se da se u članu 1 stav 1 Regulative 44/2001 abrogaciono ne navodi šta se smatra postupanjem u izvršavanju javnih ovlaštenja, već se tom odredbom propisuje da se Regulativa primjenjuje u građanskim i trgovačkim stvarima, kao i da se ne primjenjuje na fiskalne, carinske ili administrativne stvari. Sa druge strane, situacija je postala jednostavnija kada je predmetna regulativa zamijenjena modifikovanom regulativom koja u članu 1 stav 1 propisuje da se njena primjena ne proteže na „odgovornost države za radnje i propuste u izvršavanju javnih ovlaštenja (akta iure imperii).“ Vraćajući se na teren „građanske i trgovačke stvari“ treba da se napomene da se iz uvodne izjave (7) Regulative 44/2001 izvodi zaključak o namjeri zakonodavca Unije da zadrži široko shvatanje pojma „građanske i trgovačke stvari“, međutim van svake sumnje je činjenica da tužbe radi naknade štete načelno spadaju u građansku i trgovačku stvar, pa samim tim ulaze u doseg primjene ovog sekundarnog izvora prava.

Korisne stavove u vezi sa kvalifikacijom djelatnosti sertifikovanja Sud pravde je iznio odlučujući u predmetima iz oblasti slobodnog poslovnog nastanjivanja i slobodnog pružanja usluga. Tako se, na primjer, o ovom pitanju Sud već izjasnio u presudi *Nazionale Costruttori*²², u kojoj je zaključio da privredni subjekti koji obavljaju poslove sertifikovanja u cilju sticanja dobiti i u uslovima tržišne konkurencije ne ra-

21 C-286/90 *Poulsen and Diva Navigation*, paras. 9 and 10, [1992] ECR I-6019; C-405/92 *Mondiet*, paragraphs 13 to 15, [1993] ECR I-6133; C-162/96 *Racke*, para. 45, [1998] ECR I-3655; C-308/06, *Intertanko and Others*, paragraph 51, EU:C:2008:312; C-386/08, *Brita*, para. 45, EU:C:2010:91; C-366/10, *Air Transport Association of America and Others*, para. 101, EU:C:2011:864

22 C-327/12, *Ministero dello Sviluppo economico i Autorità per la vigilanza sui contratti pubblici di lavori, servizi e forniture protiv SOA Nazionale Costruttori – Organismo di Attestazione SpA*, paras. 28–35. i 52, EU:C:2013:827.

spolažu ovlaštenjima da odlučuju, kao ni ovlaštenjima koja se odnose na vršenje javne vlasti, te da se ne može smatrati da je djelatnost sertifikovanja neposredno i specifično povezana sa izvršavanjem javnih ovlaštenja u smislu člana 51. UFEU. Navedenu poziciju Sud je potvrdio 16. juna 2015. godine kada je donio presudu u predmetu *Presidenza del Consiglio dei Ministri and Others v Rina Services SpA and Others*²³ o prethodnom pitanju koje je postavio italijanski *Consiglio di Stato* o usklađenosti člana 64 stav 1 italijanskog Dekreta No 207 od 5. oktobra 2010. godine sa pravilima o unutrašnjem tržištu Evropske unije, te posebno sa Direktivom 2006/123/EC o uslugama na unutrašnjem tržištu.²⁴

Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda pravde, sama činjenica da se određena ovlaštenja dodjeljuju, ili čak delegiraju, aktom organa javne vlasti ne znači da se ta ovlaštenja izvršavaju *jure imperii*. Isto tako, činjenica da se djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja obavljaju u ime i za račun države koja prenosi javna ovlaštenja nije sama po sebi odlučujuća za njihovu kvalifikaciju. Isto tako, činjenice da tijelo privatnog prava kao emisar izvršava, u ime i za račun države, poslove u skladu sa međunarodnim obavezama te države u oblasti pomorske bezbjednosti i sprečavanja onečišćenja mora, ne mora da znači da su se u okviru tih postupanja izvršavala javna ovlaštenja. Iz navedenog se, prema ocjeni postupajućeg opšteg pravobranioca, nedvojbeno izvodi zaključak da, shodno odredbi člana 1 stav 1 Regulative 44/2001, pojam „građanske i trgovačke stvari“ obuhvata tužbu na naknadu štete izjavljenu protiv tijela privatnog prava koje, u svojstvu emisara treće države i u njeno ime i za njen račun, obavlja djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja.

Što se tiče uticaja načela međunarodnog običajnog prava koje se odnosi na imunitet država od jurisdikcije, na izvršavanje nadležnosti koja se temelji na Regulativi 44/2001, Sud pravde je u presudi u već pomenutom predmetu *Mahamdia* zauzeo stav o tome da li je nadležan za postupanje u situaciji u kojoj zahtjev za donošenje prethodne odluke nije obuhvaćen područjem primjene prava Unije. U tom smislu je istakao da nije nadležan za tumačenje i primjenu pravila međunarodnog

23 C-593/13 *Presidenza del Consiglio dei Ministri and Others v Rina Services SpA and Others*, ECLI:EU:C:2015:399

24 Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, *OJ L 376*, 27.12.2006, 36–68.

običajnog prava koja nacionalni sud koji je uputio zahtjev namjerava primijeniti na predmetnu situaciju, pa tako ni pravila koja se odnose na imunitet država od jurisdikcije. Međutim, ako je predmetna situacija obuhvaćena područjem primjene prava Unije i ako na tumačenje tog prava može uticati pravilo međunarodnog običajnog prava, Sud može tumačiti i to pravilo. Logično, da bi tumačio određeno pravo, on prevashodno mora da utvrdi njegovu sadržinu, te ga nakon toga dovesti u vezu sa sekundarnim izvorom prava, u ovom slučaju Regulativom 44/2001.

Govoreći još uvijek o prigovoru u vezi s imunitetom jurisdikcije, treba kratko da se osvrnemo na uvodnu izjavu (16) Direktive 2009/15 koju je u svom zahtjevu naveo nacionalni tribunal, iako ona nije normativnog karaktera i kao takva ne proizvodi prava i obaveze ali kako to navodi opšti pravobranilac Szpunar, može predstavljati oblik prakse međunarodne organizacije kakva je Evropska unija. U njoj je navedeno da „kada priznata organizacija, njeni inspektori ili njeno tehničko osoblje izdaju odgovarajuće sertifikate u ime uprave, države članice bi trebale da razmotre mogućnost da se, u pogledu tih prenesenih ovlaštenja, primjenjuje razmjerna pravna i sudska zaštita, uključujući i ostvarivanje odgovarajućih prava odbrane, osim imuniteta, što je po vlastica na koju se mogu pozivati samo države kao neotuđivo pravo suvereniteta koje se ne može prenositi.“ Ova direktiva upotpunjuje obaveze država članica koje proizlaze iz međunarodnog prava, kao što su Konvencija iz *Montego Bay*-a i Konvencija SOLAS jer se njome određuju mjere koje se moraju poštovati u odnosu sa organizacijama zaduženim za pregled, nadzor i sertifikaciju brodova radi usklađenosti s međunarodnim konvencijama o bezbjednosti na moru i sprečavanju onečišćenja mora, uz istovremeno podsticanje cilja slobode pružanja usluga. U tom kontekstu Direktivom 2009/15 se predviđa da, kad država članica prenosi ovlaštenja u oblasti sertifikovanja na priznatu organizaciju, dužna je u sporazum zaključen s tom organizacijom unijeti ugovorne odredbe o svojoj finansijskoj odgovornosti. Navedenim ugovornim odredbama država članica zadržava pravo na podnošenje pravnog lijeka protiv navedene organizacije u slučaju da je pravnosnažno utvrđena njena odgovornost za pomorsku nezgodu. Kao suplement tim posebnim obavezama u pogledu finansijske odgovornosti priznatih organizacija, proizilazi da se u uvodnoj izjavi (16) navedene direktive navodi da subjekti (poput tuženih privrednih društava Rina SpA i Ente

Registro Italiano Navale) nemaju pravo na imunitet od jurisdikcije na koji ima pravo država.

4. ODREĐENJE SUDA PRAVDE EVROPSKE UNIJE

Pozicija Suda pravde Evropske unije u vezi sa predmetom koji je u našem primarnom fokusu, zauzeta u presudi od 7. maja 2020. godine, u bitnom se podudara sa mišljenjem opšteg pravobranioca, s tim da je sudska odluka, u nastojanju da se ukaže na postojanje stvarne i neposredne poveznice između člana 1 stav 1 Regulative 44/2001 i spora u glavnom postupku, dodatno upotpunjena pozivima na ustaljenu praksu, pa je tako, u svrhu izjašnjenja o navodima tuženih u glavnom sporu, u njenom paragrafu 22 izvršen poziv na odluku Suda u predmetu *C-390/18 Airbnb Ireland*²⁵, u čijem je paragrafu 29, između ostalog, navedeno da Sud može odbiti odlučivati o zahtjevu za prethodnu odluku koji je uputio nacionalni sud samo ako je očito da zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspoláže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se mogao dati koristan odgovor na upućena pitanja.

Nadalje, Sud pravde je, složivši se sa nalazom koji je opšti pravobranilac dao u vezi sa pojmom „građanske i trgovačne stvari“, dodatno ukazao na to da taj pojam, kako je to već naveo u paragrafu 24 presude u predmetu *flyLAL-Lithuanian Airlines*²⁶, treba smatrati autonomnim pojmom, koji treba tumačiti pozivajući se na ciljeve i sistem Regulative 44/2001 i na opšta načela razvijena u svim nacionalnim pravnim sistemima.

Što se imuniteta od jurisdikcije država tiče, on je utvrđen u međunarodnom pravu i temelji se na načelu par in parem non habet imperium. Ipak, s obzirom na trenutačno stanje međunarodne prakse, taj imunitet nema apsolutnu vrijednost, ali se načelno priznaje ako se spor odnosi na suvereno djelovanje izvršeno *iure imperii*.

Slijedom navedenog, Sud pravde se prema zahtjevu italijanskog tribunala odredio na način da je utvrdio da član 1 stav 1 Regulative 44/2001 treba tumačiti na način da pojam „građanske i trgovačke stva-

25 C-390/18, *Airbnb Ireland*, para. 29, EU:C:2019:1112.

26 C-302/13 *flyLAL-Lithuanian Airlines*, para. 24, EU:C:2014:2319.

ri“ obuhvata tužbu za naknadu štete protiv tijela privatnog prava u pogledu djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja koje ta tijela obavljaju kao izaslanici treće države, u njeno ime i za njen račun. S tim u vezi, načelu međunarodnog običajnog prava o imunitetu država od jurisdikcije se ne protivi primjena Regulative 44/2001 u sporu koji se odnosi na takvu tužbu.

5. ZAKLJUČAK

Načelo o imunitetu država od jurisdikcije i dalje je uređeno međunarodnim običajnim pravom jer nije kodifikovano na međunarodnoj ravni. Što se tiče nadležnosti Suda pravde Evropske unije da tumači i primjenjuje pravila međunarodnog običajnog prava, taj sud je istakao da on nije nadležan za tumačenje i primjenu tih pravila koja nacionalni sud koji je uputio zahtjev za odlučivanje o prethodnom pitanju namjerava primjeniti na predmetnu situaciju, pa tako ni pravila koja se odnose na imunitet država od jurisdikcije. Međutim, ako je predmetna situacija u dosegu primjene prava Unije i ako na tumačenje tog prava može uticati pravilo međunarodnog običajnog prava, Sud može tumačiti i to pravilo. Iz tog razloga je Sud zaključio da imunitet od jurisdikcije subjekata privatnog prava, poput *Rina SpA i Ente Registro Italiano Navale*, u pravilu se ne priznaje u pogledu djelatnosti sertifikovanja i klasifikovanja brodova ako one nisu bile izvršene *jure imperii*, odnosno ne pripadaju u okvir provođenja javnih ovlaštenja u smislu međunarodnog prava. U prilog navedenog govori i činjenica da su tuženi u glavnom postupku pružali svoje usluge za naknadu, a na osnovu privatnopravnog ugovora zaključenog neposredno sa vlasnikom broda *Al Salam Boccaccio* '98.

Radmila Dragišić, M.

THE SHIPWRECK IN THE RED SEA AND THE
CUSTOMARY INTERNATIONAL LAW PRINCIPLE
REGARDING IMMUNITY OF STATES
FROM JURISDICTION
– A LINK WITH THE EUROPEAN UNION LAW –

Summary

In this paper, through the analysis of case C-641/18 LG v Rina SpA and Ente Registro Italiano Navale, as a selected case from the case law of the Court of Justice of the European Union, we point out, inter alia, the link between the principles of customary international law on immunity from jurisdiction and Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction, recognition and enforcement of decisions in civil and commercial matters, as a secondary source of Union law, and the preconditions to be fulfilled in order for that principle to be interpreted by the Court. The focus of the proceedings before the national tribunal was the compensation for the pecuniary and non-pecuniary losses to the families of the victims and survivors of the shipwreck of Al Salam Boccaccio'98 in the Red Sea that happened on 2 and 3 February 2006, while the question for a preliminary ruling was referred to the Court of Justice on the powers for deciding on the submitted plea of immunity from jurisdiction.

Key words: *Customary international law.* – *Regulation 44/2001.*
– *Jurisdiction.* – *Certification.* – *Classification*

LITERATURA

- Avramov S., Kreća M. *Međunarodno javno pravo*, Dvadeset prvo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP „Službeni glasnik“, Beograd, 2008.
- Babić D. *Vremenske granice primjene uredaba 44/2001 I 1215/2012 u Hrvatskoj*, Europsko građansko procesno pravo: izabrane teme, Narodne novine, 2013.

- Dragišić R., „Pojačano isključivanje arbitraže iz dosegâ Regulative Brisel I, *Argumenti – časopis za društvena i politička pitanja*, 18/2013.
- Eichel F., *Noviji razvoj u pravilima o međunarodnoj nadležnosti za donošenje odluka prema Uredbi Brisel I*, Pravni fakultet Univerziteta Passau.
- Kostić-Mandić M., *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica 2017.
- Milislavljević B., „Imunitet države u međunarodnom pravu – osvrt na rad Komisije za međunarodno pravo“, *NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2013.
- Stanivuković M., „Recasting of the Brussels I regulation and its impact upon third countries, in particular Serbia“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 45/2017.
- Visković N., *Osnove prava*, Zagreb 1986.